

Vanaf 15 jan. 1814 stond ons land onder het beheer van een Militaire Commissie. Deze commissie schafte het Concordaat af en gaf vrijheid van godsdienst op 07 maart 1814. Het Congres van Wenen riep in februari 1815 het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden uit. De grondwet waarborgde volkomen vrijheid van godsdienstige begrippen (art. 190), maar volgens art. 196 zorgde koning Willem I ervoor dat alle godsdienstige gezindheden zich aan de wetten van de staat hielden en daarmee kon men alle richtingen uit.

De tienden werden afgeschaft en de pastoor kreeg een staats-wedde. De bemoeiingen van de abdijen werden dus geminimaliseerd.

In de Hollandse tijd kende de parochie maar 2 pastoors. Het buitenhuisleven speelde zich vooral af rond en in het kerk-gebouw: vroegmissen, hoogmis, lof, catechismus, processies, bedevaarten, feestdagen, begrafenissen en jaargetijden. Tegen elke denkbare ziekte, kwaal of ongemak had de Kerk wel een heilige in aanbidding waarvan de tussenkomst moest afgedwongen worden met allerlei gebeden, kerkdiensten en begankenissen.

Bartholomeus-Louis Schoonaerts 1807 - 1822.

Zijn doopnaam Ludovicus of Louis kreeg hij te Neerheylissem (Kussegem) in 1754, op 12 mei. Hij was de zoon van Joannes-Franciscus Schoonaerts en Elisabeth Koekelbergh. Na zijn priesterwijding in 1782 bleef hij nog 10 jaar in Averbode werkzaam. Zijn kloosternaam was Bartholomeus.

Eind november 1792, hij was toen 38 jaar, kwam hij als onderpastoor naar Brustem. Na enkele jaren van onderduiking tijdens de Franse tijd, werd hij in 1805 assistent te Kortembos, maar op 31 jan. 1807 keerde hij terug als opvolger van de overleden pastoor Stahl.

Hij kende het dorp en zijn inwoners uit de twaalf jaar die hij in de moeilijke Franse tijd had meegemaakt. Bartholomeus sloot aan bij de vele priesters, die openlijk in verzet kwamen tegen Napoleon. Hij weigerde ook het zondagsgebed voor de keizer te zingen. Als laatste witheer van Averbode die te Brustem pastoor was, maakte hij de overgang van de Franse tijd naar het Hollands bewind mee.

Toen hij op 22 juli 1822, op 68-jarige leeftijd te Brustem overleed, werd hij vervangen door de jonge seculiere priester Winandus-Hendrik Vaes.

Winandus-Hendrik Vaes 1822 - 1867

Gedoopt te Grote-Spouwen op 23 febr. 1796 als zoon van Joannes Vaes en Maria Prenten. Mgr. de Méan wijdde hem tot priester op 13 aug. 1820. Kort nadien, 10 okt. 1820, was hij reeds kapelaan te Zepperen en op 16 aug. 1822 werd hij als 26-jarige aangesteld als pastoor te Brustem.

Op 15 febr. 1823 vroeg de gemeenteraad hem als voorzitter van het nieuw opgerichte Weldadigheidsbureau. Na moeilijkheden in dit bestuur gaf hij, na dertien jaar, op 19 dec. 1836 zijn ontslag. Toen tien jaar later Bartholomé Moria als voorzitter van het Weldadigheidsbureau aftrad om burgemeester te worden, nam pastoor Vaes terug de leiding van de Armentafel en behield die nog 21 jaar tot aan zijn overlijden op 13 aug. 1867, in zijn 72e levensjaar.

Gedurende 44 jaar had hij zijn stempel gedrukt op het godsdienstige, sociale en soms ook politieke leven van de parochie. Hij werd begraven naast het deel van de kerk die hij vergroot had en tegenover de ingemetselde zwarte monstrans.

Op 14 dec. 1821 woonde (volgens een brief van schout L.de Stappers) een vicaire in het oude gildenhuis op Kapelhof, dat toebehoorde aan de kerkfabriek wegens een schenking van de gilde van O.L.Vrouw (01). De schout vond het huis van de kerkfabriek beter geschikt als schoollokaal dan de woning van schoolmeester Petrus Otten, op Kapelhof, die toebehoorde aan 'den armen'.

Wijnants Pierre ... - 1819

Deze priester werd geboren te Tongeren in 1758 als z.v. Hubert Wijnants en Marie-Jeanne Marchal, beiden te Tongeren overleden. Hij overleed te Brustem op 30.03.1819, (61j).

Jacobus Van Royen 1823 - 1828

In de Hollandse periode 1823-1828 treffen we een 'vicaire' aan, die op 21 okt. 1822 aangevraagd werd door de gemeenteraad onder leiding van schout Ludovicus de Stappers nadat in augustus een eerste seculiere pastoor, nl. W.-H. Vaes, was benoemd.

Deze kapelaan woonde sedert 04 febr. 1823 op de pastorie, samen met de pastoor. Hij was geboren op 04 april 1798 te Nederweert (Ned. Limburg) en ontving zijn wijding op 24 dec. 1822.

Hij moest op zon- en feestdagen in de kerk rondgaan met de offerstok. Dit lazen we in de rekeningen waar men vermeldde: '*ontving als capellaen 56 gulden 15 stuivers op rekening van 100 gulden voor de maanden mei, juni, juli 1824*' (02).

Op 01 febr. 1828 werd hij pastoor te Zwartebroek nabij Amersfoort (Gelderland), waar hij echter kort nadien overleed op 18 maart 1828.

Hij werd ook vermeld met familienaam: Vanstroyen

J.B.H. Bosmans 1828 - 1829

Op 12 juli 1828 ontving J.B.H. Bosmans 100 gulden voor zijn werk als kapelaan in de parochie Brustem.

Hendrik Mommen 1829 - 1830

Deze kapelaan, °Alken 1807, woonde in de pastorie. Hij deed dienst van 12 okt. 1829 tot 12 april 1830.

Bronnen.

01.-R.A.H.-Gemeente Brustem.- nr.122.

02.-R.A.H.-Gemeente Brustem.- nr.206

In 1829 en 1830 werden herstellingswerken uitgevoerd aan de Eucheriuskapel. Men had hiervoor *'kareelen, saevel en kalck'* nodig.

Bij Lambert Monville °1776-+1845 had de kerkfabriek 5.000 *'karelen'* gekocht voor 45 gulden 10 cent. Govaert jr. Loix °1783 (x 1829 Anna-Maria Roosen) uit de Kogelsteeg haalde 14 karren *'saevel'* voor 14 gulden. Uit St-Truiden werden nog eens 6 karren *'karelen'* vervoerd voor 9 gulden. Joannes Otten °1791-+1841 (x Aldegonde Mellemans °1806-+1844) en Bartholomeus Moria °1800-+1865 vervoerden 8 karren *'saevel'*.

Louis Lacroix ontving op 14 juni 1829 200 gulden voor het *'plak-ken en opmaeken der capelle'*. Daarvoor had men op 16 april 1829 een kar kalk aangevoerd.

Ook het dak was hersteld. De schaliedekker werkte 9 dagen en kreeg hiervoor 31 gulden. Gaspard Cruls, handelaar in lood en zink uit St-Truiden, ontving 4 gulden 14 cent voor het leveren van benodigdheden (01).

Bedevoarten en vooral die van Sinte-Vijvekermis hadden succes. Daar kwamen jongens en meisjes met elkaar in contact. Men liet er koeken en kaarsen wijden.

Elk jaar kwamen in juni veel bedevaarders uit de Kempen en Wal-lonië naar St-Bertilia op Kapelhof. Stil en ernstig smeekten de mensen de hulp van de heilige voor het volgende jaar af, dankten voor de gunsten van het vorige jaar en de steun in moeilijke dagen. Voor zieken werd het jaar rond met de lapjes stof uitgeprobeerd of Bertilia kon helpen. Later op de dag werd ook Rijkel en Zepperen bezocht. Voor een warme tas koffie waren er gelegenheden genoeg.

Bronnen.

01.-R.A.H.-Gemeente Brustem- IX Eredienst nr.208. *'Uitgaven voor kerkbenodigdheden 1823-1830'*.

Hendrik Leemans

- geboren te Brustem op 07.04.1778 als z.v. koster Jacobus Leemans, °Br.07.01.1746-+Vilvoorde 04.04.1806, (60j), (z.v. koster Joes Leemans en Anna-Maria Motmans) en Ida Schoofs, Br.°20.10.1743-+16.11.1797, (54j), (d.v. Henri Schoofs-Martens).
- huwde op 17.09.1808 met Anna-Catharina Schoofs, Br.°06.02.1780-+13.11.1847, (68j), (d.v. Willem Schoofs en Martina Everaerts, +24.01.1831 uit Windmolenstraat).
- hij overleed *'in zijn huis gestaen nevens de Kasteelstraet'* op 26.01.1845, (66j). Was handwerker.
- vader van:
  - Libert, Br.°25.08.1805, landmeter (x 1839 Elisabeth Libens °Kerkom 1799, winkelierster te ST. (d.v. Joannes +Kerkom 1830 en Anna-Maria Lemaire, +Kerkom 1822); wed.v. Joannes-Henri +ST.1838).
  - Anne-Catharine, Br.°26.12.1807-+29.12.1807, (+3d), geboren en g gestorven in het huis van Egide Dams, Br.°1764-+1837, schoenmaker en Maria Schoofs °1769, Berghofsteeg).
Beide kinderen werden wettelijk aangenomen door zijn huwelijk op 17.09.1808 met Anna-Catharina Schoofs.
  - Maria-Ida, Br.°19.04.1809.
  - Martina, Br.°05.05.1811-+29.09.1881, (70j), (x 1835 Joannes jr. Libens °01.06.1782-+1824, z.v. Joannes sr., handwerker, en Christina Leemans, +1824, Singel).
  - Jean, Br.°25.03.1814, vertrok naar Brussel.
  - Catharina, Br.°15.07.1817-+17.10.1833, (+16j), Kasteelstr.
  - Henri, Br.°29.06.1820-+23.04.1894, (73j), (x 1849 Agnes Martens, meid, °Bilzen 1823-+Br.18.04.1857, kinderen: Alfons °1850 en Catharina °1852 (x Joes-Lambert Schoofs); xx 1858 Anna-Catharina Bosch, °Zep.27.12.1831-+Br.21.05.1905), kinderen: Lambert °1860 (x Maria Schoofs), Amand °1862 (x Alexandriana Grommen), Melania °1865, Emilia °1867 (Alfons-Willem Herck °1865), Victor °1870 (x 1896 Florentina Fleront) en Celestina °+1872, Celestina °1874, Josepha °1878 (x Theophile Berebrouckx °18777-+1934), Justina +1908 (x Alfons Grommen).
  - Willem, Br.°20.02.1825.
- in 1810 en 1815 stond hij vermeld als 'sacristain'.

VI.A.05. DE KERKFABRIEK

Eén van de twee kerkmeesters, grootmombler genaamd, droeg de volle verantwoordelijkheid voor het geldelijk beheer van de parochiale gemeenschap. Hij verantwoordde zijn beheer, ont- vangsten en uitgaven in een jaarlijkse kerkrekening.

Door een reglement van 19 nov. 1803 kreeg de bisschop het recht op elke parochie drie notabele parochianen, op voorstel van de pastoor, tot leden van de kerkraad te benoemen. Een de- creet uit de Franse periode, gedateerd 30 dec. 1809 bepaalde dat de prefect van het departement twee bijkomende raadsleden mocht aanduiden. De pastoor en de maire maakten van rechtswege deel uit van de raad. Het kerkbestuur waaraan in de Hollandse tijd weinig veranderingen gebeurden, stond dus onder toezicht van bisdom, gemeente, provincie en staat.

Vanaf 1814 waren pastoor Louis Schoonaerts, maire Pierre Swel- dens, Simon Van Ormelingen, Philippe Dawans, Lambert Monville en Pierre Schoofs (01) leden van de kerkfabriek. In de Hollandse periode was Ludovicus de Stappers de schout en werd dus ook lid van de kerkfabriek. Godefridus Bormans (02), was de schat- bewaarder tot hij op 28 juli 1829 naar Sint-Truiden ver- huisde om er een winkel op de Varkensmarkt uit te baten. Als postiljon bij de weduwe Bertrand werd hij op 10 aug. 1831 door een Hollandse schildwacht, aan herberg "*De Zwik*" op de Tongersesteenweg, door het hoofd geschoten.

Op 13 maart 1819 werden er kerkmeesters door de gemeenteraad aangesteld. Naast de voltallige kerkraad als algemene en ver- ordende macht vormde "*het bureel der kerkmeesters*" met een voorzitter, een secretaris, een schatbewaarder of ontvanger en de pastoor het dagelijks bestuur. De renten en goederen van de kerkfabriek werden op 12 juni 1819 ingedeeld in "*Berthilia, Ordingen, Bruxkens en Nerom*" (03).

Het jaarlijks stoelgeld bedroeg in 1820 60 centiemen; in 1821 86 centiemen en in 1823 2 F. Het was de gewoonte de binnenmu- ren van de kerk met kalk te witten. In de kerkrekeningen mer- ken we dat toen witsel en de sleet van de borstels afzonderlijk aangerekend werden. Regelmatig ging er een werkmans karweien opknappen op het kerkhof aan 1 F per dag.

In 1824 waren de kerkmeesters: pastoor Winand-Hendrik Vaes, schepenen Pierre Sweldens, Godfried Loix de oude en Simon Van Ormelingen. De kerkfabriek bestond uit: pastoor Winand Vaes; Frans Romsée; priester Willem Vanderbemden die in de herberg, op de Dorpsesteenweg bij zijn ouders woonde; molenaar Jean-Leonard Coel- mont; smid Jean Berebrouckx en koordendraaier Pe- trus Roosen.

Op 3 sept. 1824 betaalde men aan Peter Nartus 15 gulden "*om eenen nieuwen troon voor onze lieve Vrouwe te draegen*" (04). Er werden handdoeken gekocht voor de sacristie: "*8 ellen ge- drilt lijnwaad*" voor 08 gulden 20 cent. De oude kerk van Ordingen, die toen behoorde tot de parochie Brustem, werd gekalkt voor acht gulden door witter Mathei en de "*raedemaeker*" moest een balk plaatsen voor twee gulden.

Op 26 juli 1828 bezat de kerkfabriek geen financiële middelen om een gebarsten klok te laten hergieten, zodat het gemeentebestuur de rekening betaalde.

